

<http://dx.doi.org/10.16926/rpu.2015.17.14>

Beata ŁUKASIK

Twórczość w edukacji akademickiej – zasady, metody i techniki stymulowania twórczego myślenia studentów

Słowa kluczowe: twórczość, edukacja akademicka, dydaktyka twórczości.

Key words: creativity, academic education, creation's didactics.

Życie współczesnego człowieka charakteryzuje proces nieustannych zmian, zróżnicowanie i złożoność zjawisk, stanowiących atrybut ludzkiego istnienia. Wiele rzeczy zmienia się w tym samym czasie, co znacznie utrudnia przewidywanie efektów owych zmian i wzmacnia poczucie niepewności wobec dnia jutrzejszego. W takiej sytuacji pożądanym kierunkiem drogi staje się twórczość, kreatywność, innowacyjność, pozwalające człowiekowi odkryć nowe rozwiązania, pomysły, nowe idee, ułatwiające odnalezienie własnego miejsca w otaczającym świecie.

Twórczość jest przedmiotem zainteresowania wszystkich nauk społecznych. Stanowi ona także jedną z podstawowych kategorii pedagogicznych, o wysokim stopniu ogólności i niejednorodności. Podjęcie próby przeanalizowania twórczości (nawet w ramach jednej dziedziny) implikuje potrzebę uwzględnienia licznych aspektów tego zjawiska¹. Najczęściej literatura przedmiotu wskazuje na cztery aspekty/wymiary twórczości:

1. aspekt atrybutywny – twórczość jako wytwór;
2. aspekt procesualny – twórczość jako proces;
3. aspekt personologiczny – osoba twórcy;
4. aspekt czynników wpływających na proces tworzenia (stymulatorów oraz inhibitorów procesu tworzenia)².

¹ E. Nęcka, *Trening twórczości*, Gdańsk 2005, s. 45.

² K.J. Szmidt, *Pedagogika twórczości*, Gdańsk 2007, s. 62–67.

Ten czteroaspektowy paradygmat interpretacji twórczości umożliwia poruszanie się w przestrzeni teorii twórczości, jest „narzędziem teoretycznej analizy twórczości, które ułatwia jej postrzeganie, badanie, opisywanie i wyjaśnianie”³.

Ze względu na złożoność terminu nie odnajdziemy powszechnie przyjętej definicji twórczości. Jedne z nich akcentują wybrany aspekt tego fenomenu, inne uwzględniają wielowiekowe tradycje, jeszcze inne nawiązują do różnych założeń antropologicznych, teoretycznych i metodologicznych. W przyjętym przez autorkę rozumieniu twórczość jest tym, co pozwala człowiekowi nieustannie *poszukiwać nowych kształtów istnienia*.

Dla uczestników edukacji akademickiej twórczość może oznaczać szansę kreowania (powoływania do istnienia) nowych sposobów myślenia o otaczającej rzeczywistości, bezinteresownego poszukiwania prawdy. Poruszaniu się w świecie pełnym znaków zapytania sprzyja twórcze myślenie zgłębiające podmiotową autoświadomość człowieka i sprzyjające autorozwojowi różnych sfer jego egzystencji. W jaki zatem sposób je rozwijać? Co robić? Jak stymulować, by móc odejść od koncepcji studiowania jako realizowania obowiązku narzuconego, na rzecz studiowania jako świadomego tworzenia siebie, kierowania swoim rozwojem i przygotowania do kierowania rozwojem innych ludzi?⁴

Istnieje potrzeba dokonania zmian w wyzwaniach i zadaniach współczesnej edukacji uniwersyteckiej. Nauczyciele winni realizować dwie strategiczne idee: „rozumieć świat i kierować sobą” oraz przygotowywać młodych ludzi do „uczenia się przez całe życie”⁵. Wobec powyższego muszą starać się, aby organizowane przez nich zajęcia nie były jedynie transmisją gruntownej wiedzy, lecz nade wszystko, by umożliwiały jej rozumienie i zastosowanie. Idzie o to, by zajęcia akademickie stały się dla studentów źródłem inspiracji do samodzielnych i twórczych poszukiwań. Nauczyciel winien umożliwić studentowi „zobaczenie tego, co skrywa ludzka natura, co jest jej duchowym bogactwem, potencjałem, dzięki czemu staje się on osobą świadomie realizującą siebie”⁶. Jest to zadanie, które wymaga od akademika wyjścia poza zawodowe przygotowanie, permanentnego poszukiwania i doskonalenia sposobów działania. Każdy wykład, ćwiczenia, każdy nowy temat winien skłaniać nauczyciela do zmian wcześniej przyjętej linii postępowania, ciągłego dobierania zasad kierujących własnym zachowaniem.

Nauczyciel pragnący wspomagać twórcze myślenie studenta, korzystający z wielu ogólnych norm pedagogicznego działania, nie powinien zapominać o takich zasadach, jak:

³ Tamże, s. 62.

⁴ A. Kozłowska, Z. Medeveš, *Proces boloński: zamierzenia i rzeczywistość szkolnictwa wyższego w Europie*, [w:] *Studia trzystopniowe a jakość kształcenia w szkole wyższej*, red. B. Sitarska, R. Droba, K. Jankowski, Siedlce 2007, s. 13–21.

⁵ Cz. Banach, *Osobowość nauczyciela akademickiego w perspektywie jego kompetencji*, [w:] *Kompetencja w porozumiewaniu się nauczyciela akademickiego. Wielorakie perspektywy*, red. W.J. Maliszewski, Toruń 2007, s. 50.

⁶ B. Śliwerski, *W poszukiwaniu istoty wychowania*, „Nowa Szkoła” 1998, nr 8, s. 14.

1. *Zasada bezpośredniego porozumiewania się*
Jest to zasada, która sprzyja intelektualnej swobodzie oraz twórczej wymianie myśli⁷. Zwracając się do studenta np. „Panie Pawle, powiedział Pan, że...”, zamiast „Pan Kowalski powiedział, że...”, nauczyciel zmniejsza psychologiczny dystans i tworzy klimat dla poszukiwania i formułowania własnych sądów, bezpiecznego i pełnego wyrażania siebie.
2. *Zasada ciągłego podsycańia i utrzymywania ciekawości poznawczej studentów*
Polega ona na proponowaniu działań dywergencyjnych i dbałości o wzbudzanie stanu zaciekawienia różnymi problemami⁸. Nauczyciel nagradza i docenia fakt stawiania pytań, zachęca do dociekliwości, pozostawia niektóre pytania bez odpowiedzi, ukazując niekompletność istniejącej wiedzy i prowokując w ten sposób do samodzielnych poszukiwań i twórczego myślenia.
3. *Zasada rozwijania autonomicznej motywacji poznawczej*
Twórczości i myśleniu dywergencyjnemu sprzyja motywacja wewnętrzna, autonomiczna⁹. Jest ona związana z ciekawością poznawczą i poznawczymi zainteresowaniami, które realizowane są poprzez satysfakcjonujące działania twórcze¹⁰. Motywacji tej towarzyszy odczucie swobody wyboru¹¹ (brak presji), co wydaje się mieć szczególne znaczenie dla intelektualnego borykania się z problemem i pobudzania twórczego myślenia podmiotów edukacji.
4. *Zasada ludyczności*
Stymulowaniu twórczego myślenia sprzyja naturalne poczucie humoru młodzieży. Z badań nad funkcjami humoru wynika, że „sprowokowanie humoru wydatnie polepsza generatywność i sprzyja uzyskiwaniu adekwatnych rozwiązań”¹². Humor, czyli specyficzna forma radości, traktowany jest jako technika zwiększania oryginalności, płynności i giętkości myślenia¹³, tj. cech myślenia twórczego (dywergencyjnego)¹⁴. Zatem zadaniem nauczyciela jest dbałość o zapewnienie ludycznej atmosfery, dzięki której wykonanie nawet trudnych zadań staje się działaniem przyjemnym i satysfakcjonującym.
5. *Zasada tolerancji*
Jest to jedna z zasad, na którą szczególną uwagę zwraca B. Śliwerski¹⁵, podkreślając jej znaczenie i konieczność przestrzegania w czasie dyskusji. Jej stosowanie wymaga szacunku i wyrozumiałości dla poglądów wszystkich

⁷ Tenże, *Myśleć jak pedagog*, Sopot 2010, s. 145.

⁸ K.J. Szmidt, J. Bonar, *Program edukacyjny „Żywioły”. Lekcje twórczości w nauczaniu zintegrowanym*, Warszawa 1998, s. 20–22.

⁹ A. Tokarz, *Dynamika procesu twórczego*, Kraków 2005, s. 17–25.

¹⁰ Tamże, s. 24.

¹¹ K.J. Szmidt, *Pedagogika...*, dz.cyt., s. 272.

¹² A. Tokarz, *Dynamika...*, dz. cyt., s. 95.

¹³ Tamże, s. 106.

¹⁴ E. Nęcka, *Psychologia twórczości*, Gdańsk 2001, s. 26–28, J.P. Guilford, *Natura inteligencji człowieka*, Warszawa 1978, s. 278–334.

¹⁵ B. Śliwerski, *Myśleć...*, dz. cyt., s. 150.

uczestników zajęć. Sprzyja ona otwartości w kontaktach, pozwala budować klimat zaufania i przekonuje studentów, iż nie mają potrzeby zakładania masek. O jej wartości wydaje się także stanowić umożliwienie nauczycielowi traktowania studenta jako osoby różniącej się, ale zarazem równej sobie, co z kolei prowokuje wzajemne czerpanie ze swoich odmienności¹⁶.

Lista zasad, o których winien pamiętać nauczyciel w procesie rozbudzania twórczego myślenia studentów, z pewnością nie jest kompletna i zależy od grupy, z którą przychodzi mu pracować, a także sytuacyjnego kontekstu akademickich spotkań.

Jeśli nauczyciel akademicki zamierza wspierać, inspirować, myślenie twórcze studentów, to oprócz przestrzegania zasygnalizowanych zasad, winien poznać metody dydaktyki twórczości¹⁷, których stosowanie w codziennych zmaganiach z jakże nieprzejrzystą rzeczywistością edukacyjną może ułatwić wykreowanie własnej funkcjonalnej mapy otaczającego świata, pozwalającej w tym świecie działać i odnaleźć swoje miejsce. Zakłada się, że im więcej nauczyciele wiedzą o twórczości, w im większym stopniu sami są twórczymi ludźmi, znają metody stymulowania twórczego myślenia i potrafią je stosować w pracy z młodzieżą, tym lepiej będą nauczać i tym lepsze osiągać efekty¹⁸.

Metody dydaktyki twórczości rozumiane są jako „celowo stosowane sposoby stymulowania wspierania oraz rozwijania zdolności i umiejętności twórczego myślenia, a także dyspozycji emocjonalno-motywacyjnych i działaniaowych, będących komponentami postawy twórczej”¹⁹. Podstawowym źródłem metod dydaktyki twórczości jest heurystyka, której w literaturze przedmiotu przypisuje się dwa znaczenia. W pierwszym oznacza interdyscyplinarną dziedzinę wiedzy i umiejętności praktycznych, związanych z twórczym rozwiązywaniem zadań. Według A. Góralskiego, heurystyka zajmuje się ogółem „działań przedsięwziętych przez człowieka twórczo rozwiązującego zadania”²⁰. W swojej książce pt. *Twórcze rozwiązywanie zadań* A. Góralski nazywa heurystykę metodologią twórczego działania i dzieli heurystykę na refleksyjne, pragmatyczne i informatyczne²¹. Drugie znaczenie pojęcia heurystyka związane jest z podziałem na metody algorytmiczne oraz heurystyczne²². Algorytm to dokładny przepis na rozwiązanie zadania, jednoznacznie określający, „jaki skończony ciąg operacji należy kolejno wykonać, aby rozwiązać zadania danej klasy”²³. Heurystyki z kolei, to metody sprzyjające odkryciu rozwiązania, „ułatwiające poszukiwanie

¹⁶ B. Łukasik, *Źródłowe podstawy tożsamości – „Inny” źródłem tożsamości nauczyciela*, „Pedagogika”, red. K. Rędziński, M. Łapot, t. 21, Częstochowa 2012, s. 75.

¹⁷ K.J. Szmidt, *Pedagogika...*, dz.cyt., s. 273–289.

¹⁸ Tenże, *Dydaktyka twórczości. Koncepcje – problemy – rozwiązania*, Kraków 2003, s. 113.

¹⁹ Tenże, *Pedagogika...*, dz.cyt., s. 274.

²⁰ A. Góralski, *Twórcze rozwiązywanie zadań*, Warszawa 1989, s. 61.

²¹ Tamże.

²² E. Nęcka, *TRO-P – Twórcze Rozwiązywanie Problemów*, Kraków 1994, s. 25.

²³ J. Koziński, *Rozwiązywanie Problemów*, Warszawa 1969, s. 54.

twórczej idei²⁴. Są to na ogół użyteczne wskazówki, które charakteryzuje nie-dookreśloność, co oznacza, że nie determinują one całkowicie tego, jakie operacje powinien człowiek wykonać, dopuszczają wobec powyższego dużą swobodę poszukiwań. Metody heurystyczne to zatem te, do których powinien odwoływać się częściej nauczyciel pragnący rozbudzać twórcze myślenie studentów. Jest to grupa metod, które dzieli się niekiedy na metody analityczne i intuicyjne²⁵. Metody analityczne wymagają rozbicia problemu na części składowe i rozwiązania każdego problemu z osobna, ich istotą jest analiza przeszkód utrudniających osiągnięcie celu (rozwiązanie problemu). Zaliczamy do nich:

- analizę morfologiczną,
 - analizę funkcjonalną,
 - algorytm rozwiązywania zadań wynalazczych (metoda pytaniowa Altszullera)²⁶.
- Metody intuicyjne są natomiast związane z wykorzystaniem potocznej intuicji osób, ich przeczuć, inspiracji, fantazji czy emocji. Najbardziej znane metody intuicyjne to:
- brainstorming (burza mózgów),
 - synektyka,
 - metoda myślenia lateralnego E. De Bono,
 - metoda projektowania wzorców idealnych²⁷.

Można także wskazać na metody eklektyczne, które łączą w sobie zarówno walory metod analitycznych, jak i intuicyjnych. Do tej grupy metod należą:

- system SCAMPER,
- twórcze rozwiązywanie problemów (TRoP) E. Nęcki,
- CPS²⁸.

W każdej metodzie stosowane są określone techniki, stanowiące zespół czynności pomocniczych, które należy realizować, aby osiągnąć pewne cele etapowe w rozwiązywaniu problemów. Oto przykłady niektórych technik (operacji):

- kruszenie – krytyka dotychczasowego stanu rzeczy, negowanie walorów obiektu, który ma być udoskonalony;
- superpozycja – nakładanie na siebie różnych obiektów w celu udoskonalenia jednego z nich;
- identyfikacja z obiektem – wyobrażenie sobie, że jest się w środku badanego obiektu i realizuje te same czynności, co ulepszany lub usprawniany obiekt, wczuwanie się w jego sytuację²⁹.

Literatura z zakresu psychopedagogiki twórczości proponuje nauczycielom akademickim różnego rodzaju sposoby rozwijania uzdolnień twórczych studen-

²⁴ E. Nęcka, *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Kraków 1995, s. 47.

²⁵ Tamże, *Psychologia...*, dz. cyt., s. 209.

²⁶ K.J. Szmidt, *Pedagogika...*, dz. cyt., s. 276.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ W. Dobrołowicz, *Psychika i bariery*, Warszawa 1993, s. 168.

tów jako formę pomocy w tworzeniu. Jedną z takich form jest trening twórczości. Mówiąc o treningu twórczości, najczęściej mamy na myśli „system grupowych ćwiczeń psychoedukacyjnych, stosowanych doraźnie w celu budzenia, wspierania i rozwoju określonych dyspozycji postawy twórczej jednostki”³⁰. W odczuciu autorki bardziej odpowiednim pojęciem dla podejmowanych przez nauczyciela działań w ramach spotkań akademickich jest jednak *stymulowanie twórczości, spotkanie z twórczością, czy też doświadczanie twórczości* aniżeli *trening twórczości*. Nie chodzi bowiem głównie o usprawnianie operacji intelektualnych i uczenie się metod heurystycznych, ale o wyrażanie myśli, uczuć, wyrażanie siebie, o doświadczenie przez studentów takich wartości, jak wolność i autentyczność, które to stanowią o istocie prawdziwie twórczej egzystencji, o istocie urzeczywistnienia samego siebie.

Do klasycznych metod kształtujących inwencję twórczą stanowiących swoistą pomoc studentom w tworzeniu należą *burza mózgów (brainstorming)* i *synektyka*, które to rozwinęły się w Stanach Zjednoczonych na podłożu pragmatyzmu.

Metoda „burzy mózgów” A. Osborne’a polega na zespołowym wytwarzaniu pomysłów, które następnie podlegają szacowaniu i wartościowaniu. Jest to metoda niesprawiająca większych trudności w stosowaniu praktycznym. Decydując się na jej przeprowadzenie, nauczyciel musi jednak wiedzieć, że winna ona być wykorzystana jedynie do pewnej klasy zadań, tzn. zadań (problemów) wyróżniających się wielością rozwiązań i możliwością odroczenia oceny w trakcie ich poszukiwania³¹. W metodzie brainstorming ogromną rolę odgrywają pytania stymulujące heurzę, które nauczyciel może stawiać w celu podtrzymania aktywności studentów. Są to pytania typu: *Jakie są inne zastosowania?, Do czego to jest podobne?, Jak można by to ulepszyć?* itd.³²

Metodą właściwą dla stymulowania twórczego myślenia studentów może być także *synektyka*. Jej celem jest osiągnięcie kontroli nad nieświadomymi procesami twórczymi przy użyciu myślenia metaforycznego, łączącego aspekty znane z nowymi (jeszcze nie uświadomionymi). Metoda ta preferuje pracę grupową (nie kwestionuje jednak możliwości twórczych jednostki), wskazując, że korzystniejsze jest rozwiązywanie zadań w grupowych sesjach treningowych niż indywidualna praca nad problemem³³. Synektyka posiada wiele specyficznych propozycji, np.: „oswajania dziwności i czynienia dziwnym tego, co wydawało się normalne. Celem zabiegów zmierzających do przekształcenia niezwykłego w zwyczajne jest znalezienie takich modyfikacji zadania, które uczyniłyby je bardziej zrozumiałym, możliwym do wyrażenia za pomocą pojęć dobrze znanych. Do tego służą operacje dotyczące poszukiwania analogii”³⁴. Natomiast

³⁰ K.J. Szmidt, *Pedagogika...*, dz. cyt., s. 307.

³¹ E. Nęcka, *Psychologia...*, dz. cyt., s. 210.

³² A. Góralski, *Być nowatorem – poradnik twórczego myślenia*, Warszawa 1990, s. 20–30.

³³ W. Limont, *Synektyka a uzdolnienia twórcze*, Toruń 1994, s. 60–64.

³⁴ W. Dobrołowicz, *Psychodydaktyka kreatywności*, Warszawa 1995, s. 198.

celem przekształcania zwyczajnego w niezwykle jest znalezienie oryginalnego rozwiązania. Należy na rzeczy znane spojrzeć jak na coś niezwykle. Osiągnięciu tego celu sprzyja również analogia (personalna, symboliczna, fantastyczna)³⁵.

Dla potrzeb zajęć akademickich, mających na celu budzenie twórczego myślenia studentów, wykorzystana może być również *metoda sytuacyjna*, polegająca na „wprowadzeniu uczniów w złożoną sytuację, za której takim lub innym rozwiązaniem przemawiają jakieś racje «za i przeciw»”³⁶. Stosuje się ją najczęściej w celu rozwikłania problemu kontrowersyjnego, związanego ze złożoną sytuacją, którą to studenci mają zrozumieć, a następnie podjąć decyzję w sprawie jej rozwiązania.

Inną z metod aktywizujących studentów i rozbudzających ich potencjał twórczy jest *drama*, która pozwala studentowi stać się kreatorem, sprawcą działań. Podstawą dramy jest fikcyjna sytuacja, „której uczestnicy przyjmują na siebie role innych ludzi z typowymi dla nich postawami i działaniami”³⁷. Młody człowiek, wchodząc w pewną rolę, odwołuje się do własnych doświadczeń życiowych i zyskuje tym samym większą świadomość motywacji własnych wyborów, sposobu myślenia i postępowania³⁸.

Odpowiednie dla stymulowania twórczego myślenia studentów są ponadto metody wykorzystujące metafory (także wspomniana już synektyka), mogące być zarówno środkiem, jak i celem procesu twórczego³⁹. Metafora przynosi nowe informacje, zawarty jest w niej „ładunek nowości, zrozumienia i trafności”⁴⁰. W metodach edukacyjnych odwołujących się do metaforycznego wyrażania świata chodzi o to, aby wyobrazić sobie jakiś jego fragment i pojąć jego „znaczenie ukryte pod maską”⁴¹.

W edukacji akademickiej sprzyjającej twórczemu myśleniu studenta stosowana jest także *metoda argumentów „za i przeciw”*. Polega ona na analizowaniu jakiegoś problemu z różnych perspektyw (punktów widzenia) i może służyć do rozpatrywania pozytywnych oraz negatywnych stron danego stanu rzeczy, w celu podjęcia trafnej decyzji. Korzystanie z tej metody aktywizuje proces myślenia i uczy odpowiedzialnego podejmowania decyzji⁴². Odmiany metody doskonale nadają się „do nauki planowania własnego rozwoju, jak i podniesienia poczucia własnej wartości”⁴³.

³⁵ Tamże, s. 199.

³⁶ W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1996, s. 264.

³⁷ K. Pankowska, *Drama jako twórcza metoda edukacyjna*, [w:] *Dydaktyka twórczości. Koncepcje – problemy – rozwiązania*, red. K. Szmidt, Kraków 2003, s. 159.

³⁸ E. Szymik, *Drama jako sposób przełamywania schematów edukacyjnych*, „Innowacje w Edukacji Akademickiej” 2009, nr 1, s. 138.

³⁹ E. Nęcka, *Proces twórczy...*, Kraków 1995, s. 77.

⁴⁰ K.J. Szmidt, *Pedagogika...*, dz. cyt., s. 286.

⁴¹ M. Adamska-Staroń, M. Piasecka, B. Łukasik, *Inny sposób myślenia o edukacji. Metaforyczne narracje*, Kraków 2007, s. 60.

⁴² E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000, s. 21.

⁴³ K. Rau, E. Ziętkiewicz, *Jak aktywizować uczniów?*, Poznań 2000, s. 64.

Spośród bardzo wielu metod sprzyjających rozwojowi twórczego potencjału studentów można przywołać *metodę projektów*, która polega na samodzielnej realizacji dużego zadania przez studentów. Jej istotą jest to, że młodzi ludzie sami zdobywają informacje o jakimś szerszym niż zwykle zagadnieniu, opracowują je w oryginalnej formie (np. prezentacje multimedialne, filmy, książki, gry dydaktyczne, wizualizacje w postaci tablic itp.), a następnie prezentują członkom grupy⁴⁴.

Nie sposób przedstawić wszystkich metod, które może wykorzystać nauczyciel w pokonywaniu inhibitorów twórczości, rozwijaniu zdolności już urzeczywistnionych oraz motywowaniu studentów do twórczej pracy nad sobą, dlatego też zainteresowanego Czytelnika warto odesłać do prac Z. Pietraśińskiego, W. Dobrołowicza, W. Puśleckiego, E. Nęcki, A. Góralskiego, K.J. Szmidta, W. Limont, J.P. Guilforda, E. De Bono.

Na zakończenie należy wspomnieć, że o sukcesie w pracy nauczyciela akademickiego pragnącego rozwijać twórcze myślenie studentów nie decyduje tylko sama metoda czy technika pracy, ale także (a może przede wszystkim) psychospołeczna atmosfera panująca w grupie, o której nauczyciel akademicki zapominać nie może.

* * *

Jak twierdzi G. Petty: „twórczość jest ważnym narzędziem poznawczym [...], a umiejętności twórcze są niezbędne w życiu codziennym”⁴⁵. Zatem spotkaniom akademickim potrzebne są nowe rozwiązania, które będą stawiały młodych ludzi w sytuacji tworzenia, prowokowały ich do samodzielnych poszukiwań, kreatywnego myślenia i działania, refleksyjnego namysłu. Student, aby móc odnaleźć się w otaczającym świecie, musi tworzyć nowe zasoby intelektualne i instrumentalne, które są mu potrzebne do zinterpretowania dziejących się zdarzeń, zrozumienia stopnia ich złożoności oraz podjęcia adekwatnego działania, pozwalającego pozostać w zgodzie z *własną prawdą* o świecie⁴⁶.

Twórczość w edukacji akademickiej to nie tylko szansa dla realizacji efektów kształcenia określonych w Krajowych Ramach Kwalifikacyjnych, ale przede wszystkim wsparcie w drodze poszukiwania prawdy o świecie, prawdy o sobie i osobistym powołaniu.

Bibliografia

Adamska-Staroń M., Piasecka M. i Łukasik B., *Inny sposób myślenia o edukacji. Metaforyczne narracje*, Kraków 2007.

⁴⁴ E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój...*, dz. cyt., s. 185.

⁴⁵ G. Petty., *Nowoczesne nauczanie. Praktyczne wskazówki i techniki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców*, Sopot 2010, s. 290.

⁴⁶ B. Łukasik, M. Adamska-Staroń, M. Piasecka, *Twórcze myślenie. Kreatywny student i nauczyciel*, Częstochowa 2009, s. 18.

- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000.
- Dobrołowicz W., *Psychika i bariery*, Warszawa 1993.
- Dobrołowicz W., *Psychodydaktyka kreatywności*, Warszawa 1995.
- Góralski A., *Być nowatorem – poradnik twórczego myślenia*, Warszawa 1990.
- Góralski A., *Twórcze rozwiązywanie zadań*, Warszawa 1989.
- Guilford J.P., *Natura inteligencji człowieka*, Warszawa 1978.
- Kozielecki J., *Rozwiązywanie Problemów*, Warszawa 1969.
- Limont W., *Synektyka a uzdolnienia twórcze*, Toruń 1994.
- Łukasik B., Adamska-Staroń M. i Piasecka M., *Twórcze myślenie. Kretatywny student i nauczyciel*, Częstochowa 2009.
- Maliszewski J. (red.), *Kompetencja w porozumiewaniu się nauczyciela akademickiego. Wielorakie perspektywy*, Toruń 2007.
- Nęcka E., *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Kraków 1995.
- Nęcka E., *Psychologia twórczości*, Gdańsk 2001.
- Nęcka E., *Trening twórczości*, Gdańsk 2005.
- Nęcka E., *TROp – Twórcze Rozwiązywanie Problemów*, Kraków 1994.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1996.
- Petty G., *Nowoczesne nauczanie. Praktyczne wskazówki i techniki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców*, Sopot 2010.
- Rau K., Ziętkiewicz E., *Jak aktywizować uczniów?*, Poznań 2000.
- Rędziński K. i Łapot M. (red.), „Pedagogika”, t. 21, Częstochowa 2012.
- Sitarska B., Droba R., Jankowski K., *Studia trzystopniowe a jakość kształcenia w szkole wyższej*, Siedlce 2007.
- Szmidt K.J., Bonar J., *Program edukacyjny „Żywioty”. Lekcje twórczości w nauczaniu zintegrowanym*, Warszawa 1998.
- Szmidt K.J., *Dydaktyka twórczości. Koncepcje – problemy – rozwiązania*, Kraków 2003.
- Szmidt K.J., *Pedagogika twórczości*, Gdańsk 2007.
- Szymik E., *Drama jako sposób przełamywania schematów edukacyjnych*, „Innowacje w Edukacji Akademickiej” 2009, nr 1.
- Śliwerski B., *Myśleć jak pedagog*, Sopot 2010.
- Śliwerski B., *W poszukiwaniu istoty wychowania*, „Nowa Szkoła” 1998, nr 8.
- Tokarz A., *Dynamika procesu twórczego*, Kraków 2005.

Streszczenie

Autorka stara się podkreślić znaczenie twórczości dla edukacji uniwersyteckiej, dostrzegając w niej szansę kreowania (powoływania do istnienia) nowych sposobów myślenia o otaczającej rzeczywistości, bezinteresownego poszukiwania prawdy. W artykule wskazuje na konkretne zasady, metody i techniki stymulowania twórczego myślenia studentów, tak by można było odejść od koncepcji studiowania jako realizowania obowiązku narzuconego, na rzecz studiowania jako świadomego tworzenia siebie, kierowania swoim rozwojem i przygotowania do kierowania rozwojem innych ludzi.

Summary

Creation in academic education – rules, methods and techniques of stimulation of students' creative thinking

The author tries to underline the importance of creation for academic education by recognizing a chance of creating (bringing into existence) new ways of thinking of surrounding reality, disinterested seeking of truth. In the article the author points out specific rules, methods and techniques of stimulating students' creative thinking so as to make it possible to leave the concept of studying as obligation for studying as conscious creating of oneself, guiding one's own development and preparing to guide development of others.